

عوامل مرتبط با نتیجه امتحان جامع علوم پایه پزشکی دانشجویان پزشکی

رمضان رحمانی^{*} MSc، شعبان مهرورز^۱ MD، علی زارعی^۱ PhD، سمیه رحمانی^۲ DDS،

مهدی سالاری^۳ MSc، محمد یوسفی^۴ BSc

^{*} دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عق)، تهران، ایران

^۱ دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عق)، تهران، ایران

^۲ دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی نیشابور، نیشابور، ایران

^۳ دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عق)، تهران، ایران

^۴ معاونت آموزش، دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عق)، تهران، ایران

چکیده

اهداف: دوره علوم پایه نخستین مقطع در برنامه درسی دوره پزشکی است. بررسی امتحانات جامع معیاری برای ارزشیابی کیفیت عملکرد دانشجویان، دانشگاهها و گروههای آموزشی است. این مطالعه با هدف تعیین وضعیت نتایج آزمون جامع علوم پایه و عوامل مرتبط با آن مقطع ۵ساله انجام شد.

روشها: این مطالعه توصیفی-تحلیلی مقطعی روی ۱۵۳ نفر از دانشجویان پزشکی یکی از دانشگاههای علوم پزشکی شهر تهران شرکتکننده در آزمون جامع علوم پایه طی سالهای ۸۷-۱۳۸۳ که به روش سرشماری انتخاب شدند، انجام شد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه و چکلیست اطلاعات دموگرافیک، عوامل دانشجویی و اطلاعات مربوط به عوامل آموزشی بود. دادهها با نرمافزار SPSS 12 و بهوسیله آزمونهای آماری T دانشجو، مجذور کای و آنالیز واریانس تحلیل شد.

یافتهها: میانگین و انحراف معیار معدل دیپلم دانشجویان به ترتیب ۱۵/۱۷ و ۱/۳۹، میانگین و انحراف معیار معدل دوره علوم پایه به ترتیب ۱۴/۹۳ و ۱/۵۰، میانگین و انحراف معیار نمره آزمون جامع علوم پایه طی دوره ۵ ساله به ترتیب ۱۱۸/۳۴ و ۱۹/۹۵ بود و در همین زمان میانگین نمره کشوری ۱۲۱/۳ بوده است. میانگین نمره دانشگاه در شهریور ۱۳۸۴، شهریور ۱۳۸۵، اسفند ۱۳۸۶ و اسفند ۱۳۸۷ بالاتر از میانگین کشوری بود.

نتیجه گیری: میانگین نمره آزمون علوم پایه دارای روند رو به رشد است، ولی نسبت به سال ۱۳۸۵ افت دارد.

کلیدواژهها: نتایج آزمون جامع علوم پایه، عوامل مرتبط

Related factors to comprehensive basic medical sciences' examination result of medical students

Rahmani R.* MSc, Mehrvarz Sh.¹ MD, Zarei A.¹ PhD, Rahmani S.² DDS, Salari M.³ MSc, Yousefi M.⁴ BSc

*Faculty of Nursing, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

¹Faculty of Medicine, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

²Faculty of Dentistry, Neyshabour University of Medical Sciences, Neyshabour, Iran

³Faculty of Nursing, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

⁴Deputy of Education, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Abstract

Aims: Basic medical science course is the first stage of medical education. Evaluation of comprehensive examinations is an index of assessing the performance quality of universities, students and educational departments. This study was carried out with the aim of determining the comprehensive medical basic science examination results and its related factors in a five-year period.

Methods: This descriptive-analytical study was carried out on 153 medical students of one of the medical universities of Tehran city participating in the comprehensive basic medical science examination during 2004-08, who were selected by census sampling method. The data collection tools were the questionnaire and checklist of demographic data and student and educational factors. Data was analyzed by Student T-test, Chi-square test and variance analysis using SPSS 12 software.

Results: The mean and standard deviation of students' diploma average score, basic medical science course average score and the comprehensive basic medical science examination score in the five-year period were 15.17 and 1.39, 14.93 and 1.50 and 118.34 and 19.95, respectively, while the national average score was 121.3 at the same period. The mean score of the studied university was above national average in September 2005, September 2006, February 2007 and February 2008.

Conclusion: The mean score shows an increasing trend on the whole, but decreases since 2006.

Keywords: Comprehensive Basic Medical Sciences' Examination Results, Related Factors

مقدمه

در بررسی عوامل اقتصادی- اجتماعی موثر بر موفقیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه شیراز در سال تحصیلی ۷۲-۱۳۷۱ چنین بیان می‌دارد که عواملی چون سن، جنس، نوع دانشکده، مقطع تحصیلی، تعداد فرزندان، بُعد یا اندازه خانواده و ترتیب تولد با موفقیت تحصیلی مرتبط هستند و از عوامل تاثیرگذار محسوب می‌شوند [۶]. طبق نتایج مطالعه غرویی، پیشرفت تحصیلی خانم‌ها کمی بیشتر از آقایان بوده و کسب معدل ممتاز در افراد متاهل بیشتر از افراد مجرد است. دانشجویان ساکن غیرخوابگاه موفقیت بیشتری نسبت به دانشجویان مقیم خوابگاه به‌دست آورده‌اند. اما فاصله زمان بین دو مقطع تحصیلی کارشناسی ارشد و سن افراد با پیشرفت تحصیلی ارتباطی نداشته است [۷]. همچنین اسماعیلی نتایج مطالعه خود را این گونه گزارش نموده است که دانشجویان جوان‌تر از دانشجویان مسن‌تر موفق‌ترند. مابین دو گروه از نظر معدل دوره فوق‌لیسانس اختلاف معنی‌داری وجود داشته است، لذا دانشجویانی که معدل فوق‌لیسانس آنها بالاتر است، موفق‌تر هستند [۸]. معزی نیز در تحقیق خود چنین نتیجه‌گیری کرده است که براساس میانگین کل نمره درسی ۴ دوره دانشجویان، دروس معارف اسلامی، جنین‌شناسی، ایمنی‌شناسی، بافت‌شناسی، ژنتیک، آناتومی و بهداشت وضعیت مطلوب داشته‌اند، اما دروس میکروبی‌شناسی و فیزیک پزشکی از وضعیت نامطلوب برخوردار بوده و سایر دروس وضعیت نسبتاً مطلوب داشته‌اند. همچنین ارتباط مستقیمی بین نتایج آزمون‌های درون‌دانشگاهی و نتایج آزمون علوم پایه در ۸ درس وجود داشته است [۲].

مساله مردودشدن هرساله تعدادی از دانشجویان در یکی از دانشگاه‌های نظامی شهر تهران یا پایین‌بودن سطح نمرات در بعضی دوره‌ها نسبت به حد نصاب قبولی و نمرات سایر دانشگاه‌ها، محقق را بر آن داشت تا این طرح پژوهشی را به‌انجام رساند. هدف از این مطالعه، بررسی وضعیت نتایج آزمون جامع علوم پایه و عوامل مرتبط با آن در دانشجویان این دانشگاه در یک مقطع ۵ساله بود.

روش‌ها

این مطالعه از نوع توصیفی- تحلیلی است که به‌صورت مقطعی انجام شد. جامعه پژوهش، کلیه دانشجویان پزشکی در یکی از دانشگاه‌های نظامی شهر تهران بودند که طی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷ در آزمون جامع علوم پایه سراسری شرکت کرده بودند. نمونه‌های مورد مطالعه به‌تعداد ۱۵۳ نفر به‌روش سرشماری وارد مطالعه شدند.

ابتدا ابزار گردآوری اطلاعات که شامل پرسش‌نامه و چک‌لیست اطلاعات دموگرافیک، عوامل دانشجویی و اطلاعات مربوط به عوامل آموزشی بود، طراحی و تهیه شد. این ابزار از نظر روایی محتوایی و پایایی مورد ارزیابی و تایید قرار گرفت. روایی پرسش‌نامه به‌روش اعتبار محتوایی و پایایی آن به‌روش بازآزمایی تعیین شد.

در مرحله نخست، با مراجعه به آموزش کل، لیست دانشجویان معرفی شده به آزمون جامع علوم پایه و نتایج آزمون مربوط به

دوره علوم پایه، نخستین مقطع در برنامه درسی دوره پزشکی است. در این مقطع، دروس عمومی پایه و اصلی رشته پزشکی مانند آناتومی، فیزیولوژی، میکروبیولوژی، بافت‌شناسی، ایمونولوژی، بیوشیمی و غیره ارائه می‌شود. فراگیری خوب و قوی این دروس، پایه علمی دانشجوی رشته پزشکی را مستحکم کرده و او را در مراحل بعدی دوره پزشکی موفق خواهد نمود. اما اگر دانشجوی پزشکی نتواند کیفیت علمی خوبی را در این مرحله به‌دست آورد، پایه علمی او ضعیف خواهد شد که نه‌تنها در آزمون جامع این مرحله شانس موفقیت کمتری خواهد داشت، بلکه ادامه تحصیل او در مراحل دیگر و بالاتر پزشکی دشوار خواهد شد. در پایان این مقطع، امتحان جامع علوم پایه برگزار می‌شود که در صورت موفقیت، دانشجویان وارد مقطع فیزیوپاتولوژی می‌شوند [۱]. بررسی امتحانات دانشجویان خصوصاً امتحانات جامع، معیاری برای مقایسه عملکرد دانشگاه‌ها و گروه‌های آموزشی است و با تجزیه و تحلیل روند دوره‌ای امتحانات جامع می‌توان عملکرد گروه‌های آموزشی را در دوره‌های مختلف ارزش‌یابی کرد و نسبت به شناسایی نقاط ضعف و قوت اقدام نمود [۲]. این آزمون هرساله در دو نوبت (شهریور و اسفند) به‌صورت سراسری و زیر نظر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی برگزار می‌شود. متأسفانه در هر دوره، تعدادی از دانشجویان در این آزمون مردود می‌شوند. این مساله باعث تبعات گوناگون از جمله طولانی‌شدن تحصیل، خسارت‌های مالی و لطمات روحی- روانی می‌شود. عوامل تاثیرگذار بر نتیجه این امتحان بسیار متعدد است که از جمله آن می‌توان به شرایط فردی تحصیلات قبل از دانشگاه، سهمیه فرد در کنکور، سابقه تحصیلی فرد در دوره علوم پایه، وضعیت علمی گروه‌های آموزشی، امکانات آموزشی و رفاهی دانشگاه، وضعیت تاهل، سن، جنس و غیره اشاره کرد [۳]. رودباری طی مطالعه‌ای در مورد بررسی عوامل موثر بر موفقیت و شکست دانشجویان پزشکی زاهدان در امتحان جامع علوم پایه دوره‌های ۲۱ تا ۲۴، گزارش کرده است که متغیرهای تاهل، سن، سهمیه، طول و میانگین دوره علوم پایه و نمره دروس میکروبی‌شناسی، انگل‌شناسی و فیزیولوژی ۲، به‌علت داشتن خطرهای نسبی بزرگ و معنی‌دار از مهم‌ترین عوامل موثر بر نتیجه امتحان جامع علوم پایه هستند [۳].

از آن‌جا که اُفت تحصیلی همواره یک نگرانی بزرگ در رشته‌های آموزشی مختلف است و ارتقای کیفیت آموزش از مهم‌ترین اهداف در مراکز آموزشی به‌شمار می‌رود، لذا در این راستا تعیین عوامل موثر در موفقیت آموزشی مورد توجه فراوان واقع شده است. زارعی در بیان نتایج تحقیق خود می‌نویسد: معدل دیپلم دانشجویان به‌طور معنی‌داری در میزان معدل دروس تخصصی و علوم پایه تاثیر دارد [۴]. رضایی در مطالعه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه، گزارش نموده است که معدل دوره علوم پایه، تعداد دروس افتاده، وضعیت تاهل، میانگین سن، درصد دانشجویان مقیم خوابگاه و سهمیه ورودی از عوامل تاثیرگذار در قبولی یا مردودی دانشجویان در آزمون هستند [۵]. فتحی‌نوران نیز

عوامل مرتبط با نتیجه امتحان جامع علوم پایه پزشکی دانشجویان پزشکی ۹ داده شده است (لازم به ذکر است که نمره حداکثر آزمون جامع کشوری ۲۰۰ است، ولی نمره حداقل و حد نصاب قبولی در هر دوره تعیین می‌شود). بررسی رابطه بین نمره علوم پایه و معدل دیپلم نشان داد که ارتباط مستقیم نسبتاً خوبی بین آنها وجود دارد، به طوری که هرچه معدل دیپلم بالاتر برود نمره علوم پایه نیز بالاتر می‌رود. نمودار این دو متغیر نیز تقریباً تابع خط صعودی بود ($p=0/0001$).

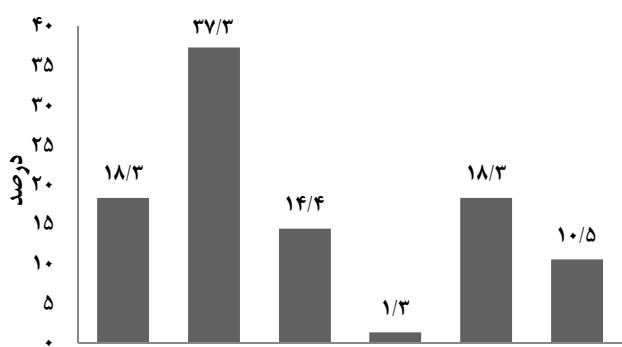
جدول ۲ شاخص‌های مرکزی مربوط به نمره معدل دیپلم، معدل دوره علوم پایه و نمره امتحان جامع علوم پایه در افراد مورد مطالعه

شاخص ← نمره ↓	معدل دیپلم	معدل دوره علوم پایه	نمره امتحان جامع ۵ساله
حداقل	۱۰/۸۶	۱۰/۳	۶۳
حداکثر	۱۸/۷۵	۱۸/۲۲	۱۶۲
میانگین	۱۵/۱۷	۱۴/۹۳	۱۱۸/۳۴
انحراف معیار	۱/۳۹	۱/۵۰	۱۹/۹۵

جدول ۳ میانگین نمرات آزمون جامع علوم پایه طی دوره ۵ساله

نمره آزمون دوره ↓	میانگین	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
شهریور ۸۳	۱۰۰/۵	۱۸/۱۸	۷۱	۱۳۷
شهریور ۸۴	۱۲۳/۲۸	۲۱/۳۶	۷۸	۱۶۲
شهریور ۸۵	۱۲۳/۹۶	۱۷/۹۰	۷۸	۱۵۹
اسفند ۸۵	۱۲۶/۸۸	۲۰/۷۷	۶۳	۱۵۷
شهریور ۸۶	۹۸	۱۸/۳۸	۸۵	۱۱۱
اسفند ۸۶	۱۱۵/۵۳	۱۷/۱۱۵	۸۷	۱۵۲
اسفند ۸۷	۱۱۳/۹۶	۱۴/۶۰	۸۰	۱۳۹
کل	۱۱۸/۳۴	۱۹/۳۵	۶۳	۱۶۲

کمترین مقدار میانگین نمره امتحان جامع مربوط به شهریور ۱۳۸۶ و بیشترین مقدار آن مربوط به اسفند ۱۳۸۵ بود (جدول ۳). میانگین نمره شهریور ۱۳۸۴، شهریور ۱۳۸۵ و اسفند ۱۳۸۵ با میانگین نمره شهریور ۱۳۸۳ دارای اختلاف آماری معنی‌دار بود. تفاوت میانگین نمره شهریور ۱۳۸۶، اسفند ۱۳۸۶ و اسفند ۱۳۸۷ با هیچ کدام از دوره‌های دیگر از نظر آماری معنی‌دار نبود.

نمودار ۱ توزیع فراوانی نسبی شرکت‌کنندگان در آزمون جامع علوم پایه طی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷ برحسب سهمیه قبولی

سال‌های تعیین شده اخذ شد. در مرحله دوم با اخذ کارنامه کل مربوط به هر یک از دانشجویان، بخشی از اطلاعات و سوابق تحصیلی از روی کارنامه کل استخراج شد (این اطلاعات شامل: معدل هر یک از مقاطع، معدل کل و نمرات دروس بود). در مرحله سوم با مراجعه به پرونده دانشجویان مربوطه، بخشی از اطلاعات دموگرافیک مانند: سن، معدل دیپلم و سهمیه کنکور دانشجویان استخراج شد. در مرحله چهارم نیز برای تکمیل سایر اطلاعات دموگرافیک مانند: وضعیت تاهل و وضعیت شغلی - درآمدی با مراجعه به دانشجویان و با استفاده از پرسش‌نامه، اطلاعات مربوطه جمع‌آوری شد. برخی از اطلاعات مربوط به این طرح (رتبه کشوری دانشگاه در آزمون‌ها و رتبه دروس امتحانی مربوطه) از طریق مراجعه با معرفی رسمی به وزارت متبوع جمع‌آوری شد.

داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS 12 طبقه‌بندی و توصیف شد و به وسیله آزمون‌های آماری T دانشجویان، مجذور کای و آنالیز واریانس در رابطه با ارتباط سنجی بین متغیرهای دموگرافیک و عوامل آموزشی با نتیجه امتحان جامع مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج

کمترین تعداد دانشجویان شرکت‌کننده در آزمون جامع علوم پایه مربوط به سال ۱۳۸۳ با تعداد ۱۶ نفر و بیشترین مربوط به سال ۱۳۸۵ با تعداد ۵۴ نفر بود (جدول ۱).

جدول ۱ توزیع فراوانی مطلق و نسبی شرکت در آزمون جامع علوم پایه برحسب سال

سال	تعداد (نفر)	درصد
۱۳۸۳	۱۶	۱۰/۵
۱۳۸۴	۲۸	۱۸/۳
۱۳۸۵	۵۴	۳۵/۲
۱۳۸۶	۳۰	۱۹/۶
۱۳۸۷	۲۵	۱۶/۳
جمع	۱۵۳	۱۰۰

فراوانی نسبی قبولی در آزمون‌های جامع علوم پایه طی مدت مطالعه در این دانشگاه ۸۸/۹٪ بود. ۶/۵٪ دانشجویان نیز مردود و ۴/۶٪ غایب بودند.

میانگین سن شرکت‌کنندگان در آزمون جامع علوم پایه $21/7 \pm 1/6$ سال با حداقل ۲۰ و حداکثر ۳۱ سال بود. بین نمره امتحان علوم پایه و سن ارتباط معنی‌داری وجود نداشت ($p=0/519$). همچنین میانگین نمره دانشجویان مجرد $117/81 \pm 20$ و میانگین نمره دانشجویان متأهل $124/58 \pm 19$ بود که ارتباط آماری معنی‌داری بین نمره امتحان علوم پایه و وضعیت تاهل وجود نداشت ($p=0/261$).

شاخص‌های مرکزی مربوط به معدل دیپلم، معدل دوره علوم پایه و نمره امتحان جامع علوم پایه در افراد مورد مطالعه در جدول ۲ نشان

جدول ۴) مقایسه شاخص‌های نمره آزمون جامع علوم پایه برحسب نوع سهمیه کنکور

نمره آزمون ← نوع سهمیه ↓	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار
منطقه یک	۸۶	۱۵۷	۱۲۴/۱۷	۲۰/۵۲
منطقه دو	۶۳	۱۵۹	۱۲۲/۳۲	۱۷/۷۷
منطقه سه	۸۵	۱۶۳	۱۱۹/۴۵	۱۹/۱۳
شاهد	۷۱	۱۵۰	۱۰۷/۵۳	۱۸/۱۰
سهمیه رزمندگان	۸۲	۸۶	۸۴	۲/۸۲

دانشگاه شده بودند و میانگین نمره آزمون جامع آنان $119/56 \pm 19/94$ بود. مابقی آنان با فاصله یک تا ۴ سال وارد دانشگاه شده بودند و میانگین نمره آزمون جامع آنان $116/68 \pm 20/63$ به دست آمد که آزمون آماری، اختلاف معنی‌داری بین میانگین نمره فاصله‌های مختلف نشان نداد ($p=0/752$).

از میان ۱۰ دوره بررسی شده آزمون جامع علوم پایه، میانگین نمره دانشگاه مورد مطالعه ما در شهریور ۱۳۸۴، شهریور ۱۳۸۵، اسفند ۱۳۸۶ و اسفند ۱۳۸۷ بالاتر از میانگین نمره کشوری بود و در بقیه دوره‌ها در مدت مطالعه شده از میانگین نمره کشوری پایین‌تر بود (جدول ۵).

جدول ۶) رتبه اکتسابی در مواد درسی شرکت‌کنندگان دانشگاه مورد مطالعه طی سال‌های تعیین شده.

دوره ← نام درس ↓	شهریور ۸۴	شهریور ۸۵	اسفند ۸۵
آناتومی	متوسط	بسیار خوب	متوسط
فیزیولوژی	متوسط	خوب	خوب
جنین‌شناسی	متوسط	غیرقابل قبول	غیرقابل قبول
بافت‌شناسی	خوب	خوب	قابل قبول
بهداشت عمومی	متوسط	متوسط	قابل قبول
ژنتیک	متوسط	متوسط	متوسط
ایمنی‌شناسی	متوسط	خوب	قابل قبول
زبان	قابل قبول	خوب	قابل قبول
اندیشه اسلامی	خوب	خوب	بسیار خوب
بیوشیمی	بسیار خوب	بسیار خوب	قابل قبول
تغذیه	متوسط	غیرقابل قبول	قابل قبول
آسیب‌شناسی	متوسط	قابل قبول	غیرقابل قبول
فیزیک پزشکی	متوسط	قابل قبول	خوب
روان‌شناسی	متوسط	متوسط	خوب
انگل‌شناسی	بسیار خوب	بسیار خوب	متوسط
قارچ‌شناسی	خوب	بسیار خوب	متوسط
حشره‌شناسی	خوب	خوب	قابل قبول
باکتری‌شناسی	خوب	متوسط	غیرقابل قبول
ویروس‌شناسی	قابل قبول	متوسط	متوسط

در رابطه با کیفیت دروس امتحانی در این آزمون، دروس بیوشیمی و اندیشه اسلامی کیفیت مطلوب و درس جنین‌شناسی وضعیت ضعیف در سال‌های مربوطه داشتند (جدول ۶). رتبه کیفی دروس شامل؛ بسیار خوب، خوب، متوسط، قابل قبول و غیرقابل قبول بود.

میانگین نمره دروس زبان، فیزیولوژی، آناتومی، باکتری‌شناسی، اندیشه اسلامی، بهداشت و بیوشیمی در مدت مطالعه در کل کشور به ترتیب؛ $14/18$ ، $15/30$ ، $7/34$ ، $5/15$ ، $11/11$ و $9/34$ و میانگین نمره این دروس در دانشگاه مورد مطالعه ما به ترتیب؛ $13/72$ ، $13/61$ ، $13/23$ ، $6/36$ ، $5/94$ و $8/8$ بود. میانگین نمره دروس ذکر شده

در رابطه با توزیع فراوانی سهمیه کنکور دانشجویان مورد مطالعه، بیشترین سهمیه قبولی کنکور مربوط به داوطلبان منطقه دو و کمترین آن مربوط به رزمندگان بود (نمودار ۱). دانشجویان با سهمیه قبولی مناطق به‌ویژه منطقه یک، میانگین نمره بیشتری نسبت به سهمیه قبولی غیرمناطق کسب کرده بودند و اختلاف آماری معنی‌دار بین نمره منطقه یک با نمره سهمیه شاهد مشاهده شد ($p < 0/05$; جدول ۴). کمترین نمره اکتسابی در آزمون جامع علوم پایه نیز مربوط به سهمیه رزمندگان بود (البته فقط با دو نفر شرکت‌کننده).

$72/5\%$ دانشجویان ساکن خوابگاه، $24/8\%$ غیرخوابگاهی و بقیه نامشخص بودند. اختلاف آماری معنی‌داری بین نمره امتحان علوم پایه دانشجویان خوابگاهی و غیرخوابگاهی مشاهده نشد ($p=0/970$).

میانگین نمره دانشجویان تهرانی $122/34 \pm 23/55$ و دانشجویان غیرتهرانی $117/85 \pm 19/10$ بود. آزمون آماری، تفاوت معنی‌داری بین نمره امتحان علوم پایه تهرانی‌ها و غیرتهرانی‌ها نشان نداد ($p=0/318$).

جدول ۵) میانگین نمره آزمون جامع علوم پایه دانشگاه مورد مطالعه و مقایسه آن با میانگین کشوری طی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷

نمره آزمون ← دوره ↓	میانگین کل کشور	میانگین دانشگاه	حداکثر	حداقل
شهریور ۸۳	۱۱۶	۱۰۰	۱۳۶	۹۵
اسفند ۸۳	۱۳۱	۹۰	۱۴۱	۹۰
شهریور ۸۴	۱۱۸	۱۲۱	۱۳۷	۷۸
اسفند ۸۴	۱۳۳	۹۴	۱۴۷	۹۴
شهریور ۸۵	۱۲۵	۱۲۹	۱۴۱	۹۳
اسفند ۸۵	۱۳۳	۱۲۵	۱۴۶	۱۱۳
شهریور ۸۶	۱۰۹	۱۰۲	۱۳۳	۶۵
اسفند ۸۶	۱۱۵	۱۱۶	۱۳۱	۸۱
شهریور ۸۷	۱۱۷	۱۰۱	۱۳۳	۸۷
اسفند ۸۷	۱۱۶	۱۱۷	۱۲۹	۹۷

در رابطه با فاصله قبولی دانشجویان از دیپلم تا دانشگاه، اکثریت افراد مورد مطالعه با فراوانی نسبی $46/4\%$ بلافاصله بعد از دیپلم وارد

جدول ۷) شاخص میانگین نمره اکتسابی دروس امتحانی دانشجویان دانشگاه مورد مطالعه در امتحان جامع علوم پایه طی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۸۷ و مقایسه آنها با میانگین نمره کشوری

دوره ← دروس امتحانی ↓	شهریور ۸۳	اسفند ۸۳	شهریور ۸۴	اسفند ۸۴	شهریور ۸۵	اسفند ۸۵	شهریور ۸۶	اسفند ۸۶	شهریور ۸۷	اسفند ۸۷
زبان	میانگین کل کشور	۷/۳۲	۷/۴۱	۵/۴۱	۷/۱۸	۷/۴۴	۷/۷۶	۶/۲	۷/۳۲	۶/۳۸
	میانگین دانشگاه	۵/۸	۵/۸۳	۵/۸۲	۳	۷/۵۹	۷۲/۶	۴/۷۱	۴/۶۷	۶/۱۲
	حداکثر دانشگاه	۱۰	۹/۴۸	۸/۱۳	۹/۱۱	۱۰/۱	۱۰/۲	۸/۰۲	۸/۹۱	۹/۵
	حداقل دانشگاه	۵/۵۶	۵/۵۲	۲	۳	۳	۵/۴۲	۲/۵	۴/۶۳	۴
فیزیولوژی	میانگین کل کشور	۱۵/۹۶	۱۵/۹۵	۱۲/۵۷	۱۵/۶۴	۱۴/۱	۱۴/۵	۱۲/۵۵	۱۴/۱۶	۱۵/۱۳
	میانگین دانشگاه	۱۴/۲	۱۱/۱۷	۱۲/۷۹	۱۳/۶۷	۱۵/۰۴	۱۴/۴۸	۱۲/۷۱	۱۵/۵۲	۱۶/۰۴
	حداکثر دانشگاه	۱۸/۶	۱۷/۹	۱۵/۸۲	۱۸/۲	۱۷/۲	۱۵/۸	۱۵/۱	۱۶/۳	۱۶/۰۴
	حداقل دانشگاه	۱۲	۱۱/۲	۷/۵	۱۱	۱۰/۶	۱۱	۹/۱	۱۱/۵	۱۴/۱
آناتومی	میانگین کل کشور	۱۴/۷۱	۱۶/۵۴	۱۵/۷	۱۴/۵۲	۱۴/۶۷	۱۵/۹۲	۱۴/۵۹	۱۴/۸۴	۱۶/۳۸
	میانگین دانشگاه	۱۰/۲۷	۸/۶۷	۱۵/۸۵	۱۱/۶۷	۱۶/۸۱	۱۵/۱	۱۱/۴۳	۱۶/۶۹	۱۶/۳۲
	حداکثر دانشگاه	۱۸/۴	۲۰	۱۹/۸	۱۸/۹	۱۸/۲	۱۹/۹	۱۸/۹	۱۹/۶	۲۰
	حداقل دانشگاه	۹/۴۴	۸/۶۷	۸/۳۲	۱۱/۷	۱۰/۲	۱۳/۷	۷/۵	۱۱/۸	۱۴/۱
باکتری‌شناسی	میانگین کل کشور	۶/۷۲	۸/۱۱	۷/۶۹	۷/۶۹	۷/۷۷	۷/۷۷	۶/۹۳	۶/۷۹	۷/۰۵
	میانگین دانشگاه	۵/۳۳	۵	۸/۰۶	۵/۳۳	۷/۴۸	۶/۴۵	۶	۵/۶۷	۶/۸
	حداکثر دانشگاه	۸/۳۲	۹/۱۲	۹/۳۳	۹/۳۹	۹/۶۷	۹/۱۹	۸/۲۶	۹/۰۷	۵/۵۸
	حداقل دانشگاه	۴/۱۷	۵	۳/۵	۵/۳۳	۵	۴	۳	۵/۴۷	۳/۵
اندیشه اسلامی	میانگین کل کشور	۶/۴۹	۵/۷۸	۶/۳۲	۵/۴۶	۵/۹۶	۵/۱۷	۴/۰۴	۵/۶	۴/۴۵
	میانگین دانشگاه	۵/۳۳	۶/۳	۵	۵/۴۱	۶/۳۴	۶	۴/۳۱	۲/۶۷	۵/۳۲
	حداکثر دانشگاه	۷/۳۱	۷/۶۹	۷/۵	۷/۰۷	۶/۴	۶/۹۱	۷/۳۳	۴/۴۶	۵/۴۳
	حداقل دانشگاه	۲/۵	۴/۳	۴/۶۷	۳	۵	۴/۱۷	۳	۱/۷۷	۳/۶۴
بهداشت	میانگین کل کشور	۹/۵۵	۱۲/۹۲	۱۱/۰۳	۱۲/۰۱	۱۰/۲۴	۱۱/۶۵	۱۰/۵۱	۱۲/۰۲	۱۰/۸۶
	میانگین دانشگاه	۹/۲	۱۰/۶۷	۱۰/۷۳	۸	۹/۸۱	۱۰/۹۳	۱۰/۲۹	۹/۲۷	۱۰/۵۶
	حداکثر دانشگاه	۱۱/۴	۱۳/۹	۱۲/۴	۱۳/۵	۱۱/۷	۱۲/۶	۱۲	۱۱/۵	۱۲
	حداقل دانشگاه	۷	۱۰/۷	۸	۸	۸/۱۳	۸	۶/۳۳	۹/۵۹	۱۰/۱
بیوشیمی	میانگین کل کشور	۱۰/۱۹	۹/۹۹	۸/۹۱	۸/۹۶	۸/۶۸	۹/۶۲	۱۰/۳۷	۹/۳۱	۹/۶
	میانگین دانشگاه	۸/۹۳	۷/۸۳	۹/۸۸	۶/۳۳	۹/۵۶	۹/۰۳	۹/۲۹	۱۰/۰۷	۱۰/۰۴
	حداکثر دانشگاه	۱۱/۷	۱۱/۶	۱۰/۸	۱۱/۲	۱۱/۳	۱۲/۲	۱۲/۳	۱۲/۱	۱۱/۷
	حداقل دانشگاه	۷/۶۷	۷/۸۳	۵	۵/۶۷	۵	۵	۷	۷/۶۳	۷/۲۱

بحث

۱۱۷/۸۱±۲۰ و میانگین نمره دانشجویان متاهل ۱۲۴/۵۸±۱۹ است. با وجود نمره بیشتر دانشجویان متاهل در این مطالعه، اختلاف آماری معنی‌داری بین آنها نشان داده نشد که این نتیجه با نتایج تحقیق غروی همخوانی دارد [۷].

همچنین بین نمره علوم پایه و معدل دیپلم ارتباط مستقیم نسبتاً خوبی وجود داشت. به طوری که هر چه معدل دیپلم بالاتر بود، نمره علوم پایه نیز بالاتر بود. این نتیجه با نتایج مطالعه اسماعیلی در رابطه با چگونگی ارتباط معدل مقطع پایین‌تر با پیشرفت تحصیلی همخوانی دارد.

در این مطالعه، اختلاف معنی‌دار بین نمره امتحان علوم پایه

در این مطالعه، ارتباط معنی‌داری بین متغیر سن و نمره آزمون جامع به دست نیامد. این نتیجه با نتایج مطالعات فتحی‌نوران [۶] و رودباری [۳] همخوانی ندارد، ولی با مطالعه غروی [۷] همخوانی دارد. معنی‌دار نبودن ارتباط بین این دو متغیر در این مطالعه شاید به این دلیل باشد که اکثریت افراد دارای متوسط سن ۲۱/۷ سال بوده و پراکندگی سنی در این جامعه کم بوده است، و گرنه نتایج مطالعات گوناگون نشان داده است که افراد با سن کمتر، موفقیت تحصیلی بهتری داشته‌اند.

نتایج این مطالعه نشان داد که میانگین نمره دانشجویان مجرد

رتبه متوسط به پایین داشته‌اند. این نتایج، ضرورت توجه گروه‌های آموزشی برای ارتقای هرچه بیشتر کیفیت آموزش را طلب می‌کند. همچنین میانگین نمره اکتسابی ۷ عنوان دروس مهم و مقایسه آنان با نمرات کشوری نشان داد که فقط درس اندیشه اسلامی نمره بالاتری دارد که در این دانشگاه مورد انتظار است.

نتیجه‌گیری

میانگین نمره آزمون علوم پایه دانشگاه در مقطع ۵ ساله مورد بررسی، روند رو به رشدی داشته است، ولی نسبت به سال ۱۳۸۵ آفت نموده است و همچنین نسبت به میانگین نمره کشوری بعضاً فاصله دارد. با توجه به ظرفیت‌های بالقوه‌ای که در این دانشگاه وجود دارد، می‌توان با سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی بهتر در عملکرد گروه‌های آموزشی، روش‌های نوین تدریس، شرایط پذیرش دانشجویان، ارزش‌یابی‌های مستمر و فراهم کردن امکانات آموزشی، کیفیت مطلوب‌تری در برنامه درسی رشته پزشکی و نتایج آن در این دانشگاه به‌وجود آورد.

تشکر و قدردانی: نویسندگان از حمایت‌های معنوی و مادی معاونت محترم پژوهش دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عج) و از حمایت‌های معنوی معاون و کارشناسان محترم آموزش دانشگاه علوم پزشکی بقیه... (عج) سپاس‌گزاری می‌نماید.

منابع

- 1- Mohammadi M. Predictive validity of tests for evaluating the success of the comprehensive basic science examination in medical students before the internship. *Educ Med Sci J*. 2002;2(1):44. [Persian]
- 2- Moezzi M, Zaman Zad B, Shirzad H, Hamed S, Poorhaydar B. Factors affecting the acquisition of rank tests in basic sciences Shahrekord University, 2002-2004. *Med Educ Dev*. 2009;3(1):48-56. [Persian]
- 3- Roodbari M, Dadgar F. Factor's affecting success and failure of medical students in science exam at the Zahedan university. *Qazvin Univ Med Sci J*. 2004;8(1):32-9. [Persian]
- 4- Zarei A, Shamseddini AR, Taghizadeh J. Study links high school GPA, specialized courses and comprehensive exam scores of students in basic medical sciences. Tehran; Ninth National Conference on Medical Education, 2007. [Persian]
- 5- Rezaei M, Shakibaei D, Iranfar S. Relationship with rating of students in comprehensive exams, Kermanshah university of medical sciences. Tehran; Ninth National Conference on Medical Education, 2003. [Persian]
- 6- Fathi Nooran AH. Evaluation of socioeconomic factors affecting the academic success of students at Shiraz university [dissertation]. Shiraz: Shiraz University; 1993. [Persian]
- 7- Gharavi B. The relationship between some personal characteristics, educational background and work with the academic achievement of students and graduates of the last term [dissertation]. Tehran: Iran University; 1993. [Persian]
- 8- Esmaeili M. Some of the factors leading to success in academic scholarship deployed abroad for PhD [dissertation]. Tehran: Shahid Beheshti University; 1997. [Persian]
- 9- Askariyan L. Compared the academic achievement of Azad

دانشجویان خوابگاهی و غیرخوابگاهی به‌دست نیامد. این نتیجه با نتایج تحقیق غروی همخوانی ندارد [۷]. شاید این اختلاف ناشی از این باشد که تعداد دانشجویان غیرخوابگاهی در این مطالعه اندک است یا شاید شرایط خوابگاهی این دانشگاه مطلوب است.

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که ۴۶/۴٪ افراد با بیشترین فراوانی بدون فاصله وارد دانشگاه شده‌اند و ۵۳/۶٪ افراد با فاصله یک سال و بیشتر وارد دانشگاه شده‌اند که نتیجه آماری علی‌رغم وجود تفاوت در دو نمره، اختلاف معنی‌داری بین آنها نشان نداد. این نتیجه با نتایج تحقیق غروی در رابطه با تاثیر فاصله مقطع تحصیلی بر پیشرفت تحصیلی همخوانی دارد [۷].

این دانشگاه بهترین نمره آزمون جامع علوم پایه را در دو دوره شهریور و اسفند ۱۳۸۵ کسب نموده است. یعنی این دانشگاه نسبت به سال‌های قبل از ۱۳۸۵ رشد داشته که اختلاف معنی‌داری نیز بین نمره سال ۱۳۸۵ با سال‌های قبل از آن به‌دست آمد. ولی در سال‌های بعد تا سال ۱۳۸۷ که این مطالعه انجام شده، آفت نمره داشته است. این مطلب از منظر مختلف نیاز به بررسی دارد. به‌نظر می‌رسد آفت نمره شهریور سال ۱۳۸۶ مربوط به این باشد که تعداد شرکت‌کننده این دانشگاه فقط دو نفر بوده است که نمی‌تواند ملاک درستی برای مقایسه باشد. دلایل دیگر روند تغییرات نمره در این دانشگاه را می‌توان مساله کاهش انگیزه دانشجویان به‌علت بورس‌نبودن آنان در مقایسه با دانشجویان قبلی و همچنین تغییرات رویکرد دانشگاه و اعضای هیات علمی آن از آموزش به پژوهش در این مقطع زمانی دانست. در مجموع، تغییرات نسبت به سال ۱۳۸۳ روند رو به رشدی داشته است. همچنین دانشجویان با سهمیه قبولی مناطق به‌ویژه منطقه یک، میانگین نمره بیشتری نسبت به سهمیه قبولی غیرمناطق کسب کرده‌اند و آزمون آماری، اختلاف معنی‌داری بین نمره منطقه یک با نمره سهمیه شاهد نشان داد ($p < 0.05$). این نتیجه با یافته‌های مطالعه عسکریان متفاوت است [۹]. نتایج تحقیق وی بیانگر عدم وجود تفاوت معنی‌دار آماری در پیشرفت تحصیلی دانشجویان ایثارگر و آزاد است. شاید تفاوت نتایج این دو به‌علت متفاوت بودن نوع رشته، مقطع تحصیلی یا تعداد نمونه‌های مورد مطالعه باشد [۹].

میانگین نمره دانشگاه مورد مطالعه ما در تمامی دروس امتحانی، در ۴ دوره از ۱۰ دوره آزمون (شهریور ۱۳۸۴، شهریور ۱۳۸۵، اسفند ۱۳۸۶ و اسفند ۱۳۸۷) بالاتر از میانگین کشوری و در ۶ دوره، پایین‌تر از میانگین کشوری بوده است. این نتیجه نشانگر این مطلب است که این دانشگاه توان رشد بالقوه دارد و می‌تواند در رقابت با دیگر دانشگاه‌ها جایگاه بهتری را کسب نماید.

ارزیابی نمره اکتسابی دانشجویان در دروس جامع علوم پایه نشان داد که در سال ۱۳۸۴ فقط دروس بیوشیمی و انگل‌شناسی رتبه بسیار خوب داشته‌اند و بقیه دروس امتحانی در علوم پایه (۶۳/۱۵٪ دروس) نمره با رتبه متوسط به پایین داشته‌اند. در سال ۱۳۸۵ نیز فقط درس اندیشه اسلامی رتبه بسیار خوب داشته و بقیه دروس یعنی ۷۸٪،

of student experience. In: Loughran J, editor. *Researching teaching: Methodologies and practices for understanding pedagogy*. London: Falmer Press; 1999.

10- Van Manen M. The pathic principle of pedagogical language. *Teach Teacher Educ*. 2002;18(2):215-24.

11- Van Manen M. *Researching Lived Experience: Human Science for an Action Sensitive Pedagogy*. London (Canada): Althouse Press; 1990.

12- Van Manen M. *Childhood's secrets: Intimacy, privacy and the self reconsidered*. New York: Teachers College Press; 1998.

13- Van Manen M. *The tact of teaching: The meaning of pedagogical thoughtfulness*. London: Althouse Press; 1991.

14- Marsh CJ. *Concepts for understanding curriculum teachers' library*. 4th ed. London: Taylor and Francis Rutledge; 2009.

15- Van Manen M. The phenomenology of pedagogic observation. *Canadian J Educ*. 1979;4(1):5-16.

16- C-Short E. *Understanding of curriculum research*. Mehr-Mohammadi M, translator. Tehran: Samt Publication; 2008. [Persian]

and Esargar students [dissertation]. Tehran: Tarbiyat Moallem University; 1997. [Persian]

2- O'leary Z. *The essential guide to doing research*. London: Sage Publications; 2004.

3- Merdit G, Walter B, Gal J. *Quantitative and qualitative research methods in education and psychology*. Nasr AR, translator. Tehran: Samt Publication; 2007. [Persian]

4- Alvani M, Danaee-Fard H. *Philosophical theories of government agencies*. Tehran: Safa Publication; 2009. [Persian]

5- Van Manen M. Phenomenological pedagogy. *Curriculum Inq*. 1982;12(3):283-99.

6- Dall'Alba G. Phenomenology and education: An introduction. *Educ Theory*. 2009;41(1):7-9.

7- Fathi-Vajargah K. *Curriculum to the new identity*. Tehran: Ayiizh Publication; 2007. [Persian]

8- Willis P. Notes on common culture: Towards a grounded aesthetics. *Eur J Culture Stud*. 1998;1(2):163-76. Available from: <http://www.jstor.org/stable/1180117>

9- Van Manen M. *The language of pedagogy and the primacy*